

Een totaale dag

Door: Ellen Emonds

Taal is een vak dat op school dagelijks op het rooster staat. Het wordt onderverdeeld in onder andere spelling, begrijpend lezen en woordenschat. We spreken over mondeling en schriftelijk taalgebruik en toetsen met regelmaat de vorderingen van alle leerlingen. Maar taal beperkt zich niet tot één vak. Taal laat zich niet vangen in één à twee lesuren per dag. Taal is er altijd, de hele dag. Ook wanneer het stil is, is er taal.

8:30
uur

Groep 4 krijgt in de speelzaal een opdracht. Ieder kind staat in een hoepel en ze moeten samen naar de overkant proberen komen. Het is verboden buiten je hoepel te gaan staan en overstappen mag enkel wanneer de hoepels elkaar raken.

In eerste instantie mogen de kinderen praten tijdens de activiteit, maar al gauw wordt er naar elkaar geroepen, geschreeuwd en gecommandeerd. Na een paar minuten staan er groepjes verspreid over de speelzaal en is de opdracht mislukt.

De tweede keer vragen we de kinderen stil te zijn. Pas nu is er ruimte voor communicatie. Kinderen kijken goed naar elkaar en lijken elkaars 'taal' te verstaan. Ze komen zonder problemen aan de overkant.

Veel momenten worden gevuld met taal. Vaak wordt er dan gepraat door leerlingen of leerkrachten. De invulling is echter niet altijd betrokkenheidverhogend en effectief. Neem de maandagochtendkring. De betrokkenheid kan tot onder het nulpunt dalen wanneer kinderen week na week moeten luisteren naar verhalen over oma's en opa's, voetbal en de hond. Gelukkig zijn er veel manieren om die kringen intensiever en effectiever te maken, zodat kinderen na moeten denken over wat en hoe ze iets zeggen en ook beter en oplettender moeten luisteren. Bijvoorbeeld door bij elkaar een interview af te nemen, je verhaal achteruit te vertellen (dus bij het eind beginnen), het verboden woord te spelen (verboden om 'leuk' en 'en toen' te zeggen), in het Engels te spreken, alleen maar vragen te stellen aan elkaar, codetaal (leuk betekent stom en stom betekent leuk) af te spreken en meer: betrokkenheid gegarandeerd!

10 uur

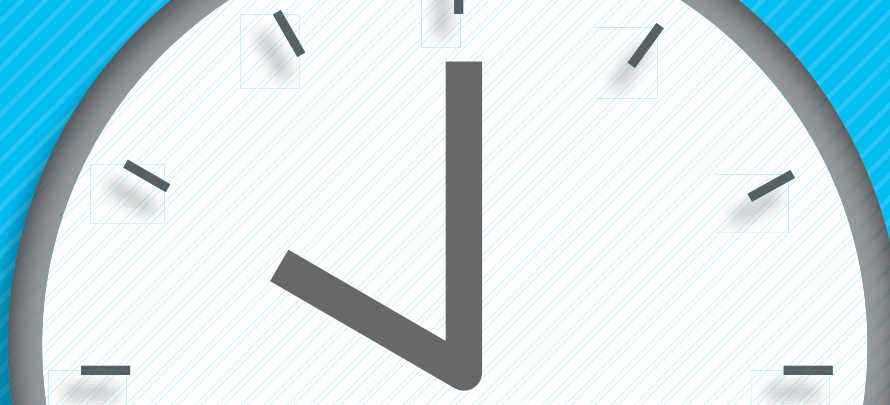
De leerlingen van groep 8 en ik zitten in de kring op maandagochtend. Vandaag spelen we het vertelspel. Iemand begint met het vertellen over één gebeurtenis van het afgelopen weekend. De volgende voegt daar een gebeurtenis aan toe en maakt ook zijn verhaal ook gebruik van de gebeurtenis van zijn voorganger. Zo gaan we door. Wanneer we zo'n beetje iedereen gehoord hebben, is Anika aan de beurt. Ze zegt: 'Ik kan eigenlijk niet vertellen, ik ben nog zo moe. Heb je zojuist gehoord wat voor een weekend ik achter de rug heb?'

Taal is onmisbaar voor het uitpraten en oplossen van conflicten. Troostende woorden, spuien van ongenoegen, het aangeven van grenzen. Woorden, maar natuurlijk ook lichaamstaal vertellen hier het verhaal. Juist deze situaties kenmerken het belang van taal. Kun je je uitdrukken? Kun je een ander verstaan? En als je het niet kunt vertellen, kun je het misschien wel schrijven? Het is in ieder geval van grote waarde dat je een ander kan laten weten hoe je het maakt, zodat je samen verder kunt. Kinderen moeten die ervaringen opdoen in de klas om er beter in te worden.

15 uur

's Middags ging het mis met Joost. Tijdens het buitenspelen kreeg hij ruzie met Maarten en werd hij erg boos. En erg boos betekende in dit geval schreeuwen, schoppen, schelden, huilen en keihard wegrekken, naar binnen. Maarten en Joost hadden vorige week al een conflict met elkaar gehad en Joost ontplofte dus vrijwel direct. Maarten kon vertellen wat er was gebeurd, maar Joost niet. Hij was te boos, te verdrietig, te overstuurd om te praten. Schrijven lukte hem wel en de volgende briefwisseling tussen hem en de leerkracht kwam tot stand:

'Tijdens de pauze ontstond er een ruzie tussen jou en Maarten. Jij liep weg. Ik schrok wel van je boosheid. Kun jij zeggen hoe het bij jou gaat als je boos wordt? Gebeurt het in één keer, of is het een opbouw van heel klein beetje boos naar heel boos? Ik wil het graag weten, Joost. Misschien kan ik je helpen om het een volgende keer anders te doen.'

'Als Maarten achter me aan komt rennen, dan kan ik me niet meer beheersen. Dan gebeurt het in één keer, dat ik boos word.'

'Wil je dat veranderen? Het lijkt me namelijk vooral voor jou heel rot.'

'Hoe? Ik kan mezelf niet veranderen.'

'Zou je het wel willen?'

'Nee.'

'Oeps. Dan kan het volgende week weer mis gaan en in de brugklas.'

'Volgende week? Nee. En in de brugklas, ik let erop.'

'Wat doe je dan precies?'

'Als ik voel dat ik boos word, rustig ademen.'

'Lukt het regelmatig, om niet boos te worden door rustig adem te halen?'

'Het lukt soms.'

'Deze week lukte het niet, dat maakt me bezorgd over volgende week. Ik wil je graag helpen, als jij dat ook wilt.'

'Oké.'

'Dan gaan we dat doen. Bespreek je dit ook met papa en mama?'

'Jep.'

'Praten ging niet zo goed, schrijven bevalt me beter. Wat vind jij?'

'Ik vind het leuk. En het helpt.'

Kinderen zien taal zelf niet alleen als vak. Ze begrijpen dat taal er steeds is en dat het meer is dan woorden en zinnen. Het is er om elkaar te begrijpen, elkaar te leren kennen, elkaar iets uit te leggen, het oneens te zijn met elkaar, om met elkaar te lachen en te huilen. Kinderen lezen elkaars lichaamstaal en die van de leerkracht. Zij kunnen taal gebruiken als sleutel tot de ander.

Tijdens een oudergesprek kreeg ik het volgende compliment van een moeder. 'Guus vindt het erg fijn bij jou in de klas. Het is bij jou altijd duidelijk hoe het gaat. De binnenkant en de buitenkant kloppen met elkaar.' Guus (12) vult zelf aan: Ja, dat is zo. Eigenlijk weet ik al zonder dat jij iets zegt, wat je bedoelt. Meestal lach je, dan gaat het allemaal goed. Af en toe kan ik aan je zien dat je bezig bent, dan kan ik je niet storen. Maar soms staat je gezicht boos of verdrietig, dan kan ik niet zien waarom dat is. Maar juist op die momenten vertel je het gewoon. Heel handig!'

Kinderen ervaren dat je niet níet kunt communiceren. We moeten kinderen leren zichzelf verstaanbaar te maken met taal, te genieten van taal, te spelen met taal, te troosten met taal en veel meer. Dus naast de specifieke doelen van taal, is er zoveel meer met taal te bereiken. En de momenten liggen voor het oprapen!

Ellen Emonds

Redactielid Egoscoop

Leerkracht groep 8

ellenemonds@hotmail.com